

Asiantuntijalausunto

SAMS - Samarbetsförbundet kring funktionshinder rf

HE 125/2024 vp

SAMS on suomenruotsalaisten valtakunnallisten vammaisjärjestöjen puolesta toimiva etujärjestö. Jäsenjärjestömmme ovat FDUV, Funktionsrätt med ansvar, Förbundet Finlandssvenska Synskadade, Psykosociala förbundet ja Svenska hörsselförbundet.

SAMS kiittää saamastaan mahdollisuudesta asiantuntijalausunnon antamiseen. Lakiehdotuksella on vaikutusta kohderyhmäämme, ruotsinkielisiin vammaisiin henkilöihin, erityisesti 16–17-vuotiaiden ikäryhmään sekä heidän perheisiinsä. Ehdotettuja muutoksia perustellaan säästöjen ja oppivelvollisuuden laajennuksen lisäksi myös sosiaaliturvajärjestelmän yksinkertaistamisella, yhdenvertaisuudella ja alaikäisiä nuoria koskevalla vanhempien elatusvelvollisuudella. Tämä on mielestämme hyvin ongelmallista ihmisoikeusnäkökulmasta, koska säästöt tehdään yhteiskuntamme eniten haavoittuvassa asemassa olevien nuorten kustannuksella.

Nuorten vammaisten perheillä on usein muita perheitä suurempia taloudellisia haasteita, ja ikärajojen korotus pahentaisi heidän tilannettaan. Monet vammaiset nuoret joutuvat muuttamaan kotoaan saadakseen oikeanlaista tukea, mistä aiheutuu lisää kustannuksia. Ehdotus kuntoutusrahan ikärajan nostosta 16 vuodesta 18 vuoteen pahentaisi näiden perheiden taloustilannetta. Kuntoutusraha on mahdollistanut sen, että vammaiset nuoret voivat keskittyä kuntoutukseen ja opintoihin, mikä vaatii usein paljon resursseja. Sen merkitys on ratkaiseva siinä, että kehitysvammaiset nuoret voisivat osallistua ammatikoulutukseen ja kuntoutukseen. Ilman tätä tukea nämä nuoret ovat vaarassa joutua koulutusjärjestelmän ja työmarkkinoiden ulkopuolelle.

Kuntoutusrahan tarkoitus on saattaa vammaiset nuoret yhdenvertaiseen asemaan niiden nuorten kanssa, joilla ei ole toimintarajoitteita. Näin ollen ei ole kohtuullista perustella ikärajan korotusta yhdenvertaisuudella. Yhdenvertaisuuden toteutuminen edellyttää tämän erityisen haavoittuvassa asemassa olevan nuorisoryhmän positiivista erityiskohtelua, mitä kuntoutusrahan maksaminen on. Ilman tällaista positiivista erityiskohtelua on vaarana, että vammaiset nuoret eivät voi osallistua yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa.

Kuntoutusrahan ikärajan korotus johtaa todennäköisesti siihen, että entistä useammat 16–17-vuotiaat keskeyttävät toisen asteen opintonsa taloudellisen tuen lakatessa. Tämä johtaa siihen, että entistä useammat tukea tarvitsevat nuoret jäävät kokonaan vaille toisen asteen koulutusta. Vaarana on, että tämä voi lisätä syrjäytymistä ja sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen tarvetta tulevaisuudessa.

Ehdotuksessa korostetaan sen sijaan vanhempien elatusvelvollisuutta, vaikka se vaarantaa erityisnuorten osallisuuden ja itsenäisyyden. Vaikka YK:n yleissopimuksessa vammaisten henkilöiden oikeuksista ja lapsen oikeuksia koskevassa yleissopimuksessa vaaditaan, että lapsen etu otetaan huomioon kaikissa lapsia koskevissa toimenpiteissä, näille tunnustetuille riskeille ei anneta ehdotuksessa mitään käytännön merkitystä. Sen sijaan ehdotetut muutokset voivat johtaa siihen, että nämä nuoret ovat vaarassa tulla entistä riippuvaisemmiksi vanhemmistaan, mikä on vastoin itsenäisyyden ja osallisuuden periaatteita.

Kaiken kaikkiaan kyseenalaistamme vahvasti sen, että nämä suuret leikkaukset taas kohdistuvat yhteiskunnan haavoittuvimmassa asemassa olevaan ryhmään, eli vammaisiin henkilöihin, joihin on jo kohdistunut kohtuuttoman paljon aiempia leikkauksia ja säästöjä. Tämä kohderyhmä käyttää usein monia sosiaali- ja terveystaloudellisia palveluita, joihin on jo kohdistunut ja kohdistuu jatkossakin suuria leikkauksia ja säästöjä. Lisäksi nuoren kuntoutusrahan alinta tasoa on jo laskettu huomattavasti tämän vuoden alusta. Jos

ehdotus toteutetaan, monet nuoret ja heidän perheensä joutuisivat hyvin hankalaan taloudelliseen tilanteeseen. Tämä johtaisi huomattavasti suurempiin kustannuksiin tulevaisuudessa, kun nämä henkilöt joutuisivat sen sijaan hakemaan toimeentulotukea. Mielestämme tässä on kyse lyhytnäköisistä ja tarkoitustaan vastaan kääntyvistä säästöistä, jotka johtavat siihen, että tulevaisuudessa yhä useampi vammainen henkilö on työmarkkinoiden ulkopuolella. Lisäksi viittaamme sosiaali- ja terveysministeriön tekemään yhteisvaikutusten arvioon, jossa todetaan, että muutosten merkittävimmät vaikutukset kohdistuvat jo valmiiksi haavoittuvassa asemassa oleviin henkilöihin.

Olemme huolissamme siitä, että esityksen vaikutukset julkiseen talouteen kyllä arvioidaan, mutta sen vaikutuksia ihmisiin ja heidän ihmisoikeuksiensa toteutumiseen ei oteta huomioon samalla tavalla. Tästä syntyy sellainen vaikutelma, että ehdotuksessa on vain kyse rahan säästämisestä, valitettavasti yhteiskuntamme haavoittuvimmassa asemassa olevien nuorten kustannuksella. Ehdotuksen perus- ja ihmisoikeuksia koskeva arviointi on riittämätön eikä perustele sitä johtopäätöstä, että ehdotuksen piiriin kuuluvien nuorten oikeuksia tulisi heikentää huomattavasti. SAMS:in mielestä ehdotusta ei voi hyväksyä, ja sitä on harkittava uudelleen kaikista haavoittuvimmassa asemassa olevien nuorten oikeuksien turvaamiseksi.

Dennis Rehn

SAMS - Samarbetsförbundet kring funktionshinder rf

Helsingissä 17.10.2024

Sakkunnigyttrande

SAMS - Samarbetsförbundet kring funktionshinder rf

RP/125

SAMS är en intresseorganisation som arbetar för de finlandssvenska riksomfattande funktionshinderorganisationerna. Våra medlemsorganisationer är FDUV, Funktionsrätt med ansvar, Förbundet Finlandssvenska Synskadade, Psykosociala förbundet samt Svenska hörsselförbundet.

SAMS tackar för möjligheten att avge sakkunnigyttrande. Lagförslaget påverkar vår målgrupp, svenskspråkiga personer med funktionsnedsättning, betydligt och särskilt åldersgruppen 16–17-åringar samt deras familjer. De föreslagna ändringarna motiveras förutom med besparingar och utvidgad läroplikt även med förenkling av socialskyddssystemet, jämlikhet och föräldrarnas försörjningsplikt för minderåriga ungdomar. Detta ser vi som mycket problematiskt ur ett människorättsperspektiv eftersom besparingarna görs på bekostnad av de mest utsatta unga i vårt samhälle.

Familjer till unga med funktionsnedsättning har ofta större ekonomiska utmaningar, och höjningen av åldersgränserna skulle förvärra deras situation. Många ungdomar med funktionsnedsättning måste flytta hemifrån för att få rätt stöd, vilket medför ytterligare kostnader. Förslaget att höja åldersgränsen för rehabiliteringspenning från 16 till 18 år skulle förvärra dessa familjers ekonomiska situation. Rehabiliteringspenningen har gjort det möjligt för unga med funktionsnedsättning att kunna fokusera på rehabilitering och studier, vilket ofta kräver mycket resurser. Den är avgörande för att unga med intellektuell funktionsnedsättning ska kunna delta i yrkesutbildning och rehabilitering. Utan detta stöd riskerar dessa ungdomar att hamna utanför utbildningssystemet och arbetsmarknaden.

Syftet med rehabiliteringspenningen är att sätta unga personer med funktionsnedsättning i en jämlik situation som de utan funktionsnedsättning. Det är således inte rimligt att motivera en höjning av åldersgränsen med jämlikhet. En förverkligad jämlikhet förutsätter positiv särbehandling, som rehabiliteringspenningen utgör, av denna särskilt utsatta grupp ungdomar. Utan denna positiva särbehandling riskerar unga med funktionsnedsättning att inte kunna delta i samhället på lika villkor.

Höjningen av åldersgränsen för rehabiliteringspenningen kommer sannolikt leda till att avhoppet från andra stadiet för 16–17-åringar ökar då det ekonomiska stödet upphör. Detta leder i sin tur till att allt fler ungdomar som behöver stöd helt kommer sakna utbildning på andra stadiet. Det finns en överhängande risk att detta kan leda till ökad marginalisering och större behov av sociala och hälsovårdstjänster i framtiden.

Förslaget betonar i stället föräldrarnas försörjningsplikt i en högre grad även om detta medför risker för ungdomar med särskilda behov när det gäller deras delaktighet och självständighet. Trots att FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och barnkonventionen kräver att barnets bästa beaktas i alla åtgärder som rör barn, tillmäts dessa erkända risker ingen praktisk betydelse i förslaget. I stället kan de föreslagna ändringarna leda till att dessa ungdomar riskerar att bli mer beroende av sina föräldrar, vilket strider mot principerna om självständighet och delaktighet.

Sammantaget ifrågasätter vi starkt att dessa stora nedskärningar återigen riktas mot de mest sårbara grupperna i vårt samhälle, det vill säga personer med funktionsnedsättning som redan har drabbats oproportionerligt mycket av tidigare nedskärningar och besparingar. Målgruppen använder ofta många social- och hälsovårdstjänster, som redan har varit föremål för och kommer att fortsätta vara föremål för stora nedskärningar och besparingar. Dessutom har den lägsta nivån av rehabiliteringspenning för unga redan sänkts betydligt sedan början av detta år. Om förslaget genomförs skulle många ungdomar och deras familjer hamna i en mycket svår ekonomisk situation. Detta skulle leda till betydligt större

kostnader i framtiden då dessa personer är tvungna att ansöka om utkomststöd i stället. Vi anser att det är frågan om kortsiktiga och kontraproduktiva besparingar, som kommer leda till att fler personer med funktionsnedsättning står utanför arbetsmarknaden i framtiden. Därtill vill hänvisa till social- och hälsovårdsministeriets sammantagna konsekvensbedömning där det konstateras att de mest betydande konsekvenserna av ändringarna drabbar personer som redan befinner sig i en utsatt ställning.

Vi är oroade över att en konsekvensbedömning för de offentliga finanserna görs, men effekterna på människor och förverkligandet av deras mänskliga rättigheter inte beaktas i samma utsträckning. Det ger intrycket att förslaget endast handlar om att spara pengar, tyvärr på bekostnad av de mest utsatta ungdomarna i samhället. Utvärderingen av grundläggande och mänskliga rättigheter i förslaget är otillräcklig och motiverar inte slutsatsen att rättigheterna för de ungdomar som omfattas av förslaget ska försämrats avsevärt. SAMS anser att förslaget inte är acceptabelt och måste omprövas för att säkerställa rättigheterna för de mest utsatta ungdomarna.

Dennis Rehn

SAMS - Samarbetsförbundet kring funktionshinder rf

Helsingfors 17.10.2024